

vedtoges med 64 stemmer (S, SF, RV og VS) mod 54 (KF, V, CD og FP); 3 (KRF) stemte hverken for eller imod.

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Om denne vedtagelse vil der nu blive givet meddelelse til justitsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

6) Anden (sidste) behandling af beslutningsforslag nr. B 99:

Forslag til folketingsbeslutning om produktion og eksport af krigsmateriel.

Af Stinus (RV) m.fl.

(Fremsat 22/1 87. Første behandling 20/2 87. Betænkning 14/5 87).

Der var stillet 4 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Ændringsforslagene sattes først til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Afstemning

Ændringsforslag nr. 1-4 vedtoges uden afstemning.

Forslaget som helhed sattes derefter til forhandling.

Forhandling

Leif Hermann (SF):

Jeg skal indledningsvis sige, at vi stemmer for det radikale beslutningsforslag, om end det er uden den store begejstring, men vi gør det, fordi der dog er noget i beslutningsforslaget – efter den ret betydelige svækkelse, som Det Radikale Venstre selv har medvirket til – der er forbedringer.

Det forhold, at der skal afgives en redegørelse fra regeringen til Det Udenrigspolitiske Nævn, er dog et fremskridt i forhold til den gældende tilstand, hvor vi ikke har nogen særlig præcis oversigt over, hvad der foregår af produktion og eksport af krigsmateriel.

Vi synes ligeledes, det er positivt, at der indføres en ret til at nægte at medvirke til udvikling og produktion af krigsmateriel.

Men når jeg har sagt det, tror jeg også nok, at de positive bemærkninger fra vores side er ophørt. Det kan undre ganske meget, at Det Radikale Venstre, som i bemærkningerne til forslaget har argumenteret overordentlig principielt, nu i realiteten, når det drejer sig om spørgsmål om, hvad der opfattes som krigsmateriel, er tilbage i den oprindelige, uklare situation før bekendtgørelsen fra 1986.

Samtidig har man i forhold til spørgsmålet om, hvem der må eksporteres krigsmateriel til, fået skabt en formulering, der er så uklar, som den næsten overhovedet kan blive. Alt i alt er vi altså ikke videre begejstrede, men på basis af det, jeg indledningsvis sagde, vil vi stemme for forslaget.

Jeg har et enkelt spørgsmål, og det må vel være til hr. Stinus, eller er det måske til forsvarsministeren? Det vedrører det, der står i bemærkningerne til ændringsforslag nr. 1. Der står dér: »Baggrunden for ændringsforslaget er, at væsentlige begrænsninger til at eksportere knowhow vil reducere dansk medvirken i en række projekter . . .«.

Skal det forstås således, at Danmark faktisk i øjeblikket deltager i produktion af krigsmateriel i kraft af knowhow, eller skal det forstås således, at det udelukkende er til civile formål, eller hvordan skal det i øvrigt opfattes?

Ole Espersen (S):

Vi synes, at det ændringsforslag, der er stillet, er udmærket og også indebærer en præcisering af dette forslag ligesom af det forrige.

Men udenrigsministeren har haft et par kommentarer, som jeg synes har principiel interesse. Den ene kommentar vedrører det ændringsforslag, der går ud på, at krigsmateriel fremover kun skal kunne eksporteres til lande, om hvilke der ingen anledning er til at antage, at de vil anvende våbnene i strid med FN-pagten eller til intern undertrykkelse. Når dette er fremhævet, skyldes det, at vi ønsker at respektere det internationale retssamfunds principper om selvforsvar og våbenbrug i den forbindelse. Det vigtigste er nok – når udenrigsministeren udtaler sig,

[Ole Espersen]

som han har gjort – at præcisere, at der jo aldrig er nogen forpligtelse til eksport af våben, og hvis udenrigsministeren ønsker at anlægge en mere begrænset administration, end det følger af forslaget, er han naturligvis fuldt berettiget hertil.

Den anden kommentar fra udenrigsministeren går ud på, at dette, at Det Udenrigspolitiske Nævn skal se en rapport en gang om året vedrørende disse spørgsmål, vil udgøre et fremmedelement for Det Udenrigspolitiske Nævn.

Jeg vil i den forbindelse gerne sige, at der i § 2 i loven om Det Udenrigspolitiske Nævn står, at nævnet har til opgave med regeringen at drøfte sager af betydning for landets udenrigspolitik og at modtage oplysninger fra regeringen om udenrigspolitiske forhold. Efter vores mening er det klart et spørgsmål om landets udenrigspolitik, i hvilket omfang vi tilvirker og eksporterer våben. Omfanget og adressaterne er klart et udenrigspolitisk spørgsmål, og derfor er en sådan årlig beretning, som kan tages til efterretning, eller som man kan ønske uddybet af regeringen, bestemt ikke noget fremmedelement i det foreliggende forslag og ej heller i forhold til nævnets sædvanlige praksis.

Bernhard Baunsgaard (RV):

Under førstebehandlingen af dette beslutningsforslag stillede hr. Stinus et spørgsmål til justitsministeren. Ved en fejl er det ikke blevet taget op som spørgsmål i udvalget, og jeg vil gerne forbeholde mig ret til at gentage det spørgsmål under almindelig del i retsudvalget, sådan at vi kan få det besvaret. Det er spørgsmålet om produktionen på Kirks Telefonfabriker i Horsens, hvor man producerer en navigationscomputer, som måske og måske ikke bliver produceret til krigsfly. Hvis svaret er, at det er til krigsflyene, er det i orden, at Forsvarets Efterretningstjeneste har undersøgt de mennesker, der producerer det. Hvis svaret er nej, kan man ikke tillade, at Forsvarets Efterretningstjeneste undersøger dem, der producerer det. Hvis svaret er ja, er vi i den klemme, at Kirks Telefonfabriker nu er ejet af udenlandsk kapital, hvilket ikke er tilladt i Danmark, når det drejer sig om produktion af krigsmateriel. Men som sagt er der tale om en beklagelig fejl. Jeg havde ikke

sikret mig, at spørgsmålet blev stillet, og stiller det nu under almindelig del.

Dernæst vil jeg gerne sige noget om det, SF-ordføreren talte om. SF-ordføreren beklagede, at der var kommet ændringer til det radikale forslag. Det er klart, at vi fra radikal side helst havde set vores forslag gennemført, som vi har fremsat det. Men sagen er jo den, at man kan stille ultimative krav og intet få gennemført – det troede jeg i øvrigt at SF havde brugt et helt landsmøde til at drøfte igennem. Men vi har altså valgt det, som jeg forstod at SF i andre sager også vælger, nemlig at tage det, man kan få, for at skaffe et flertal. Sådan som beslutningsforslaget foreligger nu, var det det, der kunne opnås.

Jeg vil gerne sige tak til regeringspartierne, fordi de tilsluttede sig ændringsforslagene med en enkelt lille ændring, der efter vor mening ikke gjorde så forfærdelig meget, men som regeringspartierne altså lagde vægt på. Det glæder mig naturligvis, at alle regeringspartierne kan stemme for. Jeg er ked af, at miljøministeren ikke er til stede i dag, hvor vi behandler disse forslag om våbentransporter, men jeg ved, at han må stå helt bag forslaget om våbenproduktion.

Albrechtsen (VS):

VS er enig med SF, når det drejer sig om spørgsmålet om ændringsforslagene og især punktet om, at knowhow skal udgå. Det er ret ubegribeligt, at Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre mener, at der kan skelnes mellem forskellige typer af våben – som man jo i realiteten gør det – og anlægges forskellige vurderinger efter det.

Hvad angår forslaget om kredsen af lande, havde man tidligere dette med NATO og de nordiske lande, men det har man nu ændret til, at krigsmateriel kun kan eksporteres til lande, hvor våbnene ikke vil blive anvendt i strid med FN-pagten eller til intern undertrykkelse. Det kan da godt være, at den formulering kunne være bedre end den anden. Der var ikke noget specielt heldigt ved på forhånd at give tilsagn om, at alle NATO-lande kunne modtage danske våben. Det betød jo i den gamle formulering, at f.eks. Tyrkiet kunne modtage våben fra danske producenter eller Frankrig til brug for undertrykkelsen ude i Stillehavet, så der var bestemt ikke nogen fordel ved at have den gamle for-

[Albrechtsen]

mulering med, at man kunne eksportere til NATO-lande.

Men så er spørgsmålet, om der ligger nogen forbedring i den nye formulering, for hvis vi nu tager tilfældet Tyrkiet, er det klart, at Danmark, hvis man tager ordene for pålydende, ikke efter den formulering kan eksportere våben til Tyrkiet, for dér anvendes de til undertrykkelse – det går jeg ud fra at både Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre er enige i – og det vil sige, at der kan være den forskel på den gamle formulering og den nye formulering, at det nu bliver forbudt at eksportere våben til Tyrkiet.

Hvis det er sådanne ting, der ligger i den nye formulering, er det altså fremover også forbudt at eksportere våben f.eks. til Frankrig eller til USA, og så kan det være, der ligger en forbedring i det punkt. Det vil vi meget gerne høre om, for det kan aldrig være heldigt, at man bruger NATO-medlemskabet som kriterium. Men vi synes altså, det er dunkelt på det punkt, og det vil vi gerne høre noget nærmere om.

Justitsministeren (Ninn-Hansen):

I modsætning til hr. Leif Hermann synes jeg, at der er sket en glædelig udvikling under forslaget's behandling i udvalget, så jeg kan altså glæde mig sammen med hr. Bernhard Baunsgaard, men der er jo heller ingen af os to, der er så ultimativ. Vi foretrækker altså en løsning, som jeg forstår at de fleste kan slutte sig til.

De indvendinger, jeg har haft imod det tidligere radikale beslutningsforslag, er faldet væk. Det, der er tilbage af det oprindelige beslutningsforslag, giver ikke regeringen anledning til problemer. Forslaget vil ikke resultere i væsentlige indgreb på området. Tværtimod må ændringen angående de lande, hvortil der nu må eksporteres krigsmateriel, antages at medføre en vis udvidelse i adgangen til eksport i forhold til den nuværende retstilstand.

Ændringsforslaget's formulering på dette punkt betyder f.eks., at der kan eksporteres til lande, som i overensstemmelse med FN-pagtens artikel 51 forsvarer sig mod et væbnet angreb, hvilket vi nok ikke kunne have givet tilladelse til efter den nugældende våbenlov, men denne udvidelse af eksportadgangen finder jeg principielt rigtig.

I øvrigt kan jeg henvise til Udenrigsministeriets skrivelse, der i dag er videresendt til retsudvalget, og som man har modtaget her til formiddag.

Hr. Ole Espersen gjorde en bemærkning vedrørende et enkelt punkt, nemlig hvor de årlige indberetninger skulle behandles, hvorom hr. Espersen sagde, at der var stillet forslag om, at det skulle ske i Det Udenrigspolitiske Nævn.

Selv om Det Udenrigspolitiske Nævn i modsætning til andre udvalg i Folketinget er lovbestemt, er det min opfattelse, at det er Folketingets afgørelse, og når Folketinget – vel næsten alle partier – har den opfattelse, at det er rigtigt, at beretningen bliver afgivet til Det Udenrigspolitiske Nævn og ikke f.eks. til udenrigsudvalget, mener jeg, at vi udmærket kan følge det, så jeg vil altså her henholde mig til, hvad Folketinget mener er rigtigt.

Ole Espersen (S):

Jeg er glad over, at justitsministeren ikke har nogen kritisk holdning til vores ønske om en årlig rapport til Det Udenrigspolitiske Nævn, for bemærkningerne fra udenrigsministeren er jo unægtelig meget kritiske og meget kategoriske.

En anden ting, jeg gerne vil kommentere, er ministerens glæde over, at der nu sker en udvidelse af eksportmulighederne. Nu er det jo sådan, at det i øjeblikket er regeringen og administrationen, der bestemmer, i hvilket omfang og til hvilke lande der kan ske eksport af våben; det er ikke fastlagt i lovgivningen. Det vil sige, at regeringen har stået frit med hensyn til at ændre praksis i forhold til den gældende retstilstand.

Den frihed fjerner Folketinget nu, og derfor er det efter vores opfattelse en forkert udlægning af den gældende retstilstand, hvis man siger, at der nu sker en udvidelse. Det vil sige, at ændringsforslaget betyder, at eksport kun kan ske, hvis der er grund til at tro, at våbnene bruges i overensstemmelse med FN-pagten, og det er nu engang lovligt at forsvare sig selv.

Men jeg vil gerne gentage det, jeg sagde før, nemlig at dette ikke er nogen opfordring til øget eksport. Det er ikke et påbud til regeringen om øget eksport; det er et påbud om at følge de internationale spilleregler, når det drejer sig om samarbejde om våbenprodukti-

[Ole Espersen]

on, -eksport og -import og intet som helst mere, og der er selvsagt ikke lagt op til nogen som helst forøgelse af eksporten. Regeringen afgør det selv, men inden for disse rammer, som vi nu for første gang får i lovgivningsform.

(Kort bemærkning).

Leif Hermann (SF):

Det begynder at blive lidt blakket for forslagsstillerne – forhåbentlig da. Justitsministeren lagde vægt på, at der er adgang til at forøge eksporten, og hr. Albrechtsen stillede et spørgsmål, der kunne tyde på, at der måske også var visse muligheder for at begrænse eksporten i forhold til forslagens oprindelige formulering. Det spørgsmål vil jeg gerne bede justitsministeren om at svare på, for det er ikke helt uvæsentligt, om det forholder sig sådan. Og det forhold, at man muligvis er i stand til enten at øge eksporten eller at begrænse den, gør, at ændringsforslaget er uklart, sådan som jeg nævnte det i mit første indlæg. Jeg vil altså bede justitsministeren om at svare på hr. Albrechtsens spørgsmål.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Man er øjensynlig i færd med at vedtage noget, hvis betydning de, der vedtager det, er vildt uenige om. Justitsministeren mener, der er tale om en udvidelse af eksportmulighederne, og hr. Ole Espersen mener det ikke. Men det står i dette øjeblik uklart, hvad de to herrer egentlig hver for sig mener.

Det synes jeg Folketinget har krav på at få oplyst, inden vi stemmer om dette forslag, for hvis justitsministeren har ret i, at der med dette her godkendes en udvidelse af eksportmulighederne, er det jo et aldeles uantageligt forslag, der nu er ved at blive vedtaget, og det går jeg da ud fra at Socialdemokratiet er enig med mig i. Så kan man da ikke bare vedtage det. Jeg håber sandelig ikke, Socialdemokratiet lader sig lokke med i dette her. Jeg synes, det må være forslagsstillerne og Socialdemokratiets forpligtelse, at dette spørgsmål bliver fuldstændigt afklaret, inden man går til den endelige afstemning, om nødvendigt ved, at forslagsstillerne beder om at få afbrudt andenbehandlingen, så man kan få det afklaret.

Jeg stillede et helt præcist spørgsmål for at få eksemplificeret, hvad dette her drejer sig om, og det vil jeg gerne gentage: betyder dette her, at man ikke længere kan eksportere våben til Tyrkiet, for i Tyrkiet bruges disse våben til undertrykkelse af befolkningen? Efter forslagens ordlyd ville der indtræde et forbud. Efter justitsministerens fortolkning kan man ikke tro, at det er det, der er meningen. Jeg synes, vi må have fuldstændig klarhed over dette her. Vi var et øjeblik ved at tro, at der ligefrem lå en forbedring i det; nu ser det ud til, at der ligger en direkte forværring af den nuværende situation i dette.

(Kort bemærkning).

Ole Espersen (S):

Jeg synes ikke, det er rimeligt, at vi ved denne lejlighed laver lister over de lande, man kan og ikke kan eksportere våben til; det må gøres af den ansvarlige minister, ansvarlig over for dette Folketing.

Det, jeg gerne vil sige til hr. Albrechtsen, er, at sagen ganske enkelt er den, at i øjeblikket har Folketinget overhovedet ingen grænser lagt med hensyn til, hvilke lande der kan ske eksport til; det er et rent administrativt spørgsmål. For første gang lægges der nu af Folketinget grænser for, hvilke lande man kan eksportere våben til, og det, man har brugt fra forslagsstillerne side, er FN-pagten, idet man siger: det, der er lovligt efter De Forenede Nationers system, som vi hyl-der, og som de lande, hvortil vi eventuelt skal eksportere våben, også må respektere, er grænserne i fremtiden. Om man så skal gå til den yderste grænse fra regeringens side, når man tager stilling til en eksportansøgning, er noget andet, og dér går jeg ud fra at regeringen vil være mindst lige så restriktiv, som den hidtil har været. Dette er grænser lagt i forhold til det internationale samfunds normer, og det er første gang, Folketinget har lagt den slags grænser; det synes jeg absolut er et fremskridt.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg kan forstå, at Socialdemokratiet bekræfter, at denne formulering betyder, at man på trods af, at våbnene bruges til undertrykkelse i Tyrkiet, kan eksportere våben til

[Albrechtsen]

Tyrkiet, og det er intet mindre end en skandale.

Nu siger hr. Ole Espersen, at der ikke foreligger nogen grænser lovgivningsmæssigt, men at der nu bliver nogle grænser. Det, der interesserer mig, er imidlertid, om der reelt sker en udvidelse, om det var det, ministeren mente. Og så må jeg spørge ministeren: er det rigtigt forstået, at det, ministeren siger, er, at der i øjeblikket er en praksis, og denne praksis giver denne nye formulering mulighed for at udvide. Sådant har jeg forstået ministeren. Og så vil jeg godt spørge hr. Ole Espersen: hvis ministeren svarer bekræftende på det spørgsmål, jeg har stillet her, mener Socialdemokratiet så fortsat, at det er forsvareligt at skride til afstemning nu?

Justitsministeren (Ninn-Hansen):

Der er vist ingen grund til at gentage, hvad jeg sagde før, for det havde hr. Albrechtsen forstået rigtigt, og hvis han skulle være i tvivl, var det, jeg henviste til, Udenrigsministeriets skrivelse af 14. maj, side 2 øverst.

I disse spørgsmål om, hvordan en lovgivning skal anvendes, og hvordan den skal formuleres, er det vel naturligt at vende tilbage til den dag, da lovforslaget blev udarbejdet, og navnlig når spørgsmålene stilles til mig, må jeg sige, at det ikke er mig, der har udarbejdet beslutningsforslaget, det er Det Radikale Venstre og folketingsudvalget, men jeg er selvfølgelig villig til at besvare de spørgsmål, man ønsker at stille, når jeg på grundlag af beslutningsforslaget udarbejder et lovforslag.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Man må bare konstatere, at det, som vi til at begynde med troede skulle være et forslag, der begrænsede våbeneksportmulighederne, nu er blevet – sådan opfattes det i hvert fald af den regering, der selv skal administrere det et lille stykke tid endnu, forhåbentlig kortvarigt – en udvidelse af de samme muligheder, og det vil jo faktisk være regeringen, der via sin ret til at administrere bestemmer, hvad der bliver indholdet af det. På det grundlag må vi sige, at hvis man ikke vil være med til at præcisere det, så tvinger man VS til at undlade at stemme til dette forslag.

Vi kan ikke tage ansvaret for, at dette i realiteten giver den borgerlige regering mulighed for at foretage en udvidelse af det, som det hele gik ud på at begrænse.

(Kort bemærkning).

Bernhard Baunsgaard (RV):

Jeg vil gerne endnu en gang advare hr. Albrechtsen imod at glemme forudsætningerne, for hvis man gør det, kommer man til nogle skøre konklusioner.

Det er klart, at kredsen af lande, der kan modtage våben, er blevet udvidet i forhold til det oprindelige beslutningsforslag fra Det Radikale Venstre, men ikke i forhold til den gældende tilstand; dér er det klart en begrænsning.

Om man kan eksportere våben til Tyrkiet, afhænger som altid af, hvilken stilling dette Folketing og dets efterfølgere kan mande sig op til at tage og give regeringen besked om. Hvis Folketinget mander sig op til at sige: i Tyrkiet sker der ting, vi ikke kan lide og ikke kan godkende, og som ikke er i overensstemmelse med FN-pagten, så kan der ikke ske nogen udvidelse, og denne beslutning kan naturligvis ikke tages i dag.

(Kort bemærkning).

Leif Hermann (SF):

Ja, det blev det jo ikke nemmere af. Hvis jeg har opfattet justitsministeren rigtigt, så svarede han hr. Albrechtsen, at der var tale om en udvidelse i forhold til gældende praksis, og nu siger hr. Bernhard Baunsgaard, at der er tale om en udvidelse i forhold til det oprindelige beslutningsforslag. Så vidt jeg forstod hr. Ole Espersen, tog han ikke rigtig stilling til spørgsmålet.

Nu vil jeg så godt bede justitsministeren om at meddele, om han er enig i hr. Bernhard Baunsgaards udlægning. Og er ministerens udlægning af beslutningsforslaget foreneligt eller uforeneligt med hr. Bernhard Baunsgaards udlægning vedrørende eksportmulighederne?

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslaget til folketingets beslutning

vedtoges med 112 stemmer (S, KF, V, SF, RV, CD og KRF) mod 4 (FP); 3 (VS) stemte hverken for eller imod.

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Om denne vedtagelse vil der nu blive givet meddelelse til justitsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

7) Anden behandling af lovforslag nr. L 224:

Forslag til lov om ændring af lov om byfornyelse og boligforbedring, af lov om midlertidig regulering af boligforholdene, af lov om indeksregulerede realkreditlån og af lov om realkreditinstitutter. (Valgfrihed mellem indekslån og nominallån m.v.).

Af boligministeren (Thor Pedersen).

(FremSAT 1/4 87. Første behandling 8/4 87. Betænkning 14/5 87).

Der var stillet 2 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Forhandling

Agnete Laustsen (KF):

Det fremgår af betækningsbidraget, at flertallet, nemlig regeringspartierne og Det Radikale Venstre, vil redegøre for sin stilling til det af et mindretal, Socialdemokratiet, stillede ændringsforslag.

Jeg vil derfor her gøre opmærksom på, at vi finder, at dette ændringsforslag er et brud på hele det grundlag, som aftalen om denne lovgivning bygger på, og at vi derfor vil stemme imod det.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Ændringsforslag nr. 1
vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 2

forkastedes, idet 55 stemte for, 67 imod.

§ 1 med den foretagne ændring og §§ 2-5 vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling

vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

8) Anden behandling af lovforslag nr. L 31:

Forslag til lov om dyreforsøg.

Af justitsministeren (Ninn-Hansen).

(FremSAT 8/10 86. Første behandling 30/10 86. Betænkning 14/5 87).

Der var stillet 7 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Forhandling

Margrete Auken (SF):

Jeg tager ordet for at bede om, at vi får lov til at få forslaget i udvalg mellem anden og tredje behandling, og vil lige sige to ord om det.

Der er sket et brud med ministerens lovforslag på et ganske afgørende punkt, som bl.a. var grundlaget for, at vi modtog det med den jubel, som vi gjorde, nemlig at ministerens forslag havde sikret, at der var paritet i dyreforsøgstilsynet.

Det er blevet brudt med det ændringsforslag, som foreligger nu fra regeringen og de Radikale. Jeg vil godt her understrege, at jeg synes, det er en god idé at have en repræsen-